

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.6.2023.291434>

ЦЮПАК КАРАБУЛУТ В. А.

Національна музична академія України імені П. І. Чайковського. Аспірантка творчої аспірантури кафедри оперного співу. Науковий консультант — І. В Шестеренко, кандидат мистецтвознавства, доцент, професор кафедри загального та спеціалізованого фортепіано (Київ, Україна).

Tsiupak Karabulut, Viktoriia. Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music. Creative Post-graduate student at the Department of the Opera singing. Scientific advisor — Iryna Shesterenko, Candidate of Art Criticism (PhD), Associate Professor, Professor at the Department of General and Specialized Piano (Kyiv, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7454-2337>

© Цюпак Карабулут В. А., 2023.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНІ МОТИВИ ВОКАЛЬНОЇ ТВОРЧОСТІ ВІТАЛІЯ КИРЕЙКА 2000-Х РОКІВ

NATIONAL AND PATRIOTIC MOTIVES IN THE VOCAL CREATIVITY OF VITALIY KYREYKO IN THE 2000^s

Творчість Віталія Кирейка постійно привертає увагу музикознавців. Його музика набуває ще більшої актуальності в нинішніх умовах воєнної агресії.

У вокальній спадщині В. Кирейка нового міленіуму відчутна його національно-патріотична позиція. У творах композитора втілюються історична, соціально-політична і громадянська теми, утверджуються ідеали добра і честі, ідея перемоги духовності.

Історичне минуле України XVII століття В. Кирейко втілює у опері-драмі «**Боярня**» (2003) за однойменною поемою Лесі Українки, забороненою в радянський час. Опера поставлена 2008 року в Національній опері України імені Т. Г. Шевченка, проте лише в концертному виконанні.

Повноцінної постановки опери так і не відбулося, хоч боротьба українців проти московського рабства, зображена в музиці В. Кирейка, надзвичайно актуальна й сьогодні.

Історія козаччини завжди цікавила композитора, незламний дух козацтва, генетично успадкований від прадідів, був його творчим кредо. Тому літературною основою вокальних творів митець обрав вірші поета Володимира Москвича про українське минуле.

Патріотичного спрямування сповнені романси В. Кирейка на слова Володимира Москвича: «Батурин» (ор. 268, 2008) та **«Пісня про Конотоп»** (ор. 273, 2010). Поетичні тексти набули актуальності під час російської воєнної агресії. Однак митці-патріоти завжди (і в мирні роки) бачили справжню загрозу московського рабства. В. Кирейко втілив в романсі «Конотоп» гострі слова поета: «Обсіла нас, немов москити, ота страшна московська рать: пруть в Україну московити на нашу землю панувать». Переможна історична битва за Конотоп під час російсько-української війни XVII століття відображена в солоспіві з кульмінаційним приспівом. Лапідарний маршовий ритм супроводу з непередбачуваними гармонічними альтераціями поєднаний зі стримано розповідною, а далі — драматизованою вокальною партією. Зображальні моменти фортепіано яскраво переконливі на словах: «Як з Конотопа московити давали драла до Кремля».

Такого ж змісту сповнений і **романс-балада «Батурин»** (ор. 268, 2008). Згідно з поетичним текстом В. Москвича, композитор звертається до минулого України XVII століття з присвятою: «Гетьманській столиці присвячується», увиразнюючи слова поета: «Шматує Україну вовча згряя московського антихриста орда». Гармонічними й ритмічними засобами змальовано картини страждань: «Прогнулось небо до землі похмуро, горять у пеклі душі золоті. Ординцями розтерзаний Батурин, конає весь на чорному хресті». Кожен інтервал у творі перетворено на інтонацію певної експресії, за якою вгадується мовна декламація. Музична інтонація цілком залежить від слова.

У двох куплетах із приспівом композитор передав відтінки поетичного тексту ритмічними й гармонічними засобами: ладові переходи від мажору до мінору, терпкість гармоній під час драматизації музичного матеріалу. Композитор не просто проілюстрував вірш В. Москвича, а втілив свої переконання, поєднав суб'єктивні й об'єктивні аспекти, досягнув етико-філософського узагальненням, розсунув межі романсу до драматичної сцени-картини.

Останній солоспів митця на слова В. Москвича «**Запалим пам'яті свічу**» (ор. 298, 2016) — це своєрідний романс-реквієм В. Кирейка, у якому звучить музичне прощання, узагальнення своєї спадщини. Поетичний текст романсу присвячено пам'яті жертв Голодомору України 1932–1933 років. Лаконічною музичною мовою з альтерованими загостреними гармоніями В. Кирейко відтворив не тільки скорботу, а й об'єктивність страшної трагедії, силу духу, невмирущість народу.

Експресивно-сміслові навантаження має фортепіанний супровід, що трансформується від самозаглиблення і журби в першому куплеті до філософського узагальнення трагедійності в останньому (третьому).

Вокальна партія з ритмічними пунктирними загостреннями, розспівами складів становить розповідь про людські страждання, яка переростає в декламаційно-схвильований протест у прикінцевій кульмінації. Поєднання наспівних і декламаційних мотивів, переосмислення окремих семантичних моментів сприяють вирішенню музично-виражальних завдань. Так, трагедійність висловлювання на початку переросла у процесі динамізації в енергійний заклик: «Запалимо в душі безсмертя свічі і пом'янем загиблих на віки!» Кінцівка романсу — це резюме перемоги добра над злом.

Своєю музикою митець реагував на людську несправедливість, безкарність можновладців, злочини уряду, що став винуватцем голодомору і винищення українського народу. Соціально-громадянська тематика поєднується з філософсько-релігійною в романсах «**Дорога до Храму**»

(ор. 272, 2010) на слова Володимира Москвича і **«Молитва за Україну»** на слова Петра Оселедька (ор. 269, 2009). Уболівання В. Кирейка за майбутнє українського народу є виявом його щирого патріотизму і національної свідомості.

У романсі **«Епіграма»** (ор. 296, 2016) на слова Й. В. Гете в українському перекладі В. Кирейка семантично розкрито два протилежні шляхи володарювання: керівників-шахраїв, які понад усе бажають керувати для самозбагачення і сваволі, і справедливих вождів, які гідно долають усі труднощі, прагнуть служити народові, ухвалюють справедливі рішення.

Романс-монолог **«Епіграма»** — невеликий за обсягом, але ємний за змістом і композиційно цілісний. У процесі розвитку в ньому основної ідеї грані тричастинної форми немовби стираються. Лірико-епічна розповідність на початку трансформується у драматичний декламаційний вислів наприкінці. Риторичний вигук: **«Хочеш збагнути? Тож спробуй!»** — це своєрідний заклик до дії.

Основні мотиви фортепіанної і вокальної партій розвинуті у творі інтонаційно-ритмічними засобами (пунктирний ритм, синкоповані затримання, непередбачувані гармонічні відхилення в супроводі, декламаційність, динамічні й теситурні контрасти у соліста). Ритмічний рисунок вокальної партії солоспіву, зокрема зупинки на довших тривалостях, додають особливості експресії авторському висловлюванню.

Отже, аналіз вокальних творів Віталія Кирейка нового міленіуму дав змогу виявити переважання національно-патріотичної теми у творах останніх років життя Майстра. Стилістиці вокальної творчості В. Кирейка властиві індивідуалізовані мелодичні лінії, смислова образність і гармонічна вишуканість, специфічне ладове мислення з використанням принципів ладового розцвічування й інтонаційного розвитку лексики народної музики.

Розкриваючи героїчні сторінки в історії українського народу, В. Кирейко порушував і нагрілі проблеми сучасності. Саме тому його твори не втрачають актуальності й сьогодні.